

Ақыл кітабы.

(Қазак балалары үшін).

Қазан: Типография «Братья Каримовы», 1908.

36 бет.

Ақыл кітабы: (Қазақ балалары үшін).

Ақыл кітабы: (Қазақ балалары үшін).
Қазан қаласында
1908-жылы басылған
шығарған.

Принтер
1849 г.

آقل کتابی

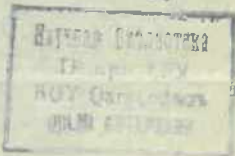
(قزاق بالالری اوچون)

- اثر -

محمد سلیم ابن الحاج عبد الرحمن کشیف کوچه طاوی .

46092.

برادران کریبیل مصارفی ایله

مطبعه کریبیه قزاند

۱۹۰۸

КАЗАНЬ.
Типографія. Т-го Д-ма „Братья Каримовы“.
1908.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دنیاده علم و معرفت سیاقنی جاقسی اوکدی نرسه جوق هیچ بروقتنه بولماس، چونکه علم و معرفت آدمک آقلى و فکرنی زیاده قیلار: یعنی اوبدی آقلى آرطدرر . علم ایاسی هر جیره قدرلی و حرمتدی بولور . قابده بارساده قدری قولدن قولغه آرتار هر کم جاقسی کوربر . چونکه بول علم بر جوهر در قیمة دنیامالی جیتیبیس، بوندای قمتدی نرسه دنیاده بولماس . علم بر بیتیبی توگوسلمیی طورغان، خزینه در . بزک بوکونگی مالدارمز . آلتون، کمس، و جوهر، طاسداری و نیچه تورلی قمبیتدی انجومر جان، و دخی باسقه دنیامالداری، بولسون، تیدی یا جوغالادی یا که بر بر قضاغه جولغادی . علم بولسه قانچ، جو مصاصا کله آرطابیریدی هیچ بر کمی مییدی کیمو بیلائی طورسون هر وقت جو مصاب او قوتقان صاین آرتادر . ایاسی اجتهاد قیلوب او قرتسا خور عالم بولار . علم او قوتومن توگوسلمس مثل بر کسی نیچه جوز جل نیچه جوز کسلیلیدی او قندر او قندر بارده عالم بولور . خواجه لاری استاذ داری هم عالم بولار . بول علم هیچ بروقت بتیبیدی هم او طقه کوی مییدی؛ ایاسی جاقسی صاقتاسه جوغالماییدی ایاسین بول علم جوغالتبایدی هیچ کم چلیک خور چیلغنه توسرمییدی . ایندی دنیامالی اجتهاد قیلوب از دو مین بولمایدی . چونکه حق تعالی بایلقدی تلگین کسیمه بیر برمن دیگین در . آدمدارک او قان موند جور و پ

كسب قیلوب مال از دیمیگی الله تعالی حضرتلرینك مال بیر و وینه برسب در .
 واما علم بولسه بینیت مشقت دانوب اجتهاد قیلوب طرسوب از دیومن
 بولادر . چونکه الله تعالی علمدی از دیگین ، مشقت بین او قوغان ، اجتهاد
 قیلوب از دیگین ، کسیگه علم جولسه تسوب مشقتنه چوداب صوغنه
 طوئوب ، استیغیه کوبوب ، بارینید رضا بولوب از دیگین کسیگه بیریرمن
 دیگین در .

صونك اوچون علم بیک قدرلی نرسه در ، ایاسیده عزیزدر ، علم هر
 نرسه دن افضلدر یعنی آرتقدر (چونکه) علم مین دنیانیده طاوب بولادی هم
 آخرتدیده طاوب بولادر . حضرت پیغمبرمن (محمد) مصطفی صلی الله علیه
 وسلم پیورمشدرکه آدمك دوستی اوچ نرسه در ، اوی ایچنده بولغان
 اوزنك خاتون وبالالری . اوزونك مالداری . صونده بولار قاچه
 دوست بولساده مالی جانی چقغاچه چین در . اما اوی ایچبیری بولسه برگه
 قبرگه قویغاچه قبرگه بارغانصوك ایچنه سالادی ده ایکی کوزدیرنه آلدیری
 کیلوب جیلای جیلای آیرلوب قایتادی . ایندی علمی بولسه اوچ دوست
 بری : علمی مین عمل قیلغان بولسه صول علمی قیامتکه قدر جولداس
 بولوب جانندان کیتیبیدی بیک تماچه قرقغه باطادی ، تبتی جالغز صراتبایدی
 کسی اوقی اوقی عالم بولور ، اگر علمی مین عمل قیلسه آننن الله تعالی
 راضی بولور ، اما علمسز عمل بوماس چونکه هر علمك عبادتندك
 شرطی باردر . جاهل ونادان بولغان کسی شرطدارن بلمیس ، مثلا نماز
 او قوغانده نمازدك فرض واجبلرنی وسنتلرنی بلمیس صولای ركوع
سجده گه جاطوب طورار ، كملك قیلادی دانیمه بلمییدی ، نمازی توزسز
 پسرگین آص سیاقتی بولور جاهل نادان کسی عمل قیلام دیب کوب وقتند
 گناه قیلار ، مثلا بلمیگین صوك کون چغوب کیله جاتقاندن نماز او قور ،
 رمضان بایرام کونی یا که قربان بایرامی کونی صوفیلانوب اورازا اوصطار .
 اما عالم کسی بوندای استیردی استی میس . چونکه کون چغوب کیله

جاتقاتقانده دى ناغز توس وقتنده وكوننڭ كوزى باطقانده (حرامدر) بولاردى بىلىدى ، وعيد كوندىرنده اورازا اوصطامابدى، آنكچون اونكده حرام ايكي نون بلىدى حرام اسدى استىگىن گناھلى ايكي نون بىلىدى . ايمى بالالر اوقوغان و تربيهلى بولسه اونى هر كم جاقسى كورير . آنا آناسى وخلفهسى هم جاقسى كورير ، اوقوغان بالا آنا آناسنڭ سوزديرن تكلار وقتى مين مكتبكه بارير ، آنا آناسينه بويون صونار . هيچ بر وقتده قارسى كيلميس هيچ بر وقت رنجينيى بالالر بلكدير آنا آنا وخلفه حقارى بيك ضرر اولسكيندر . اونى بيك جاقسى بلكدير . اولرغه قارسى بر نرسه ده ديمكز ، چونكه اولر سرڭ دنياغه كيلوگزه سببدر . هم جاقسىلق بين تربيه قىلادر .

(اوقو)

الله تعالى حضرتلى آدم بالالرن وبتون مخلوقلرنى جوقدن بار قىلوجى در ، بول دنياده بزديردى جوقدن بار قىلدى ، ايچوگه جيوگه بىردى . بزديردى اسلام ديننده قىلدى . اسلام ديننده گى كسيگه مسلمان دىدى . سونڭ اوچون مسلمان ديننده بولغان كسيگه اسلامنڭ حكم دىرن بلميك ، وعمللرن بلوب الله تعالى قوسقان اُستردى قىلوب طيغان اُستير ندين طييلماق كىرىكدر . اسلام ديننده بلوگه كىرىكتى بولغان نرسه لردى بلدره تورغان چىردى مكتب دىدى . مكتب ده سبق اوقورغه جازو جازارغه ئويرىتىدى . اسلام ديننڭ حكم دىرن بلدرىدى هر مسلمانغه اسلام ديننڭ علم دىرن اوپرىنوفر ضرر . تاغده فايدهلى هنر لىردى اوپرىنوبىك كىرىكدر .

پىغمبر عليه السلام ايتدى (علم) اوقواوپرىنكز بول اوقو علم اوپرىنو الله تعالى قاسنده ايزگو و سىوكدى اس در (علم كل شى افضل من جهله) دىدى . كىرىك دنيا عملى كىرىك آخرت عملى اوچون بولسون بارده علمدر ، حتى ايڭ تومين درجهسى اوچاواوب ياكه اربا اُستىوبوده علمدر سناذ حضرتلرمز بولاچه آيتوچىدى علم يعنى بلسگىن اوقوبوينچه اس قىلمف

دین جولنده صوغص قیلیم سیاقنی در باسقهغه بلدیرو صدق در علم سبیلی
 (حلالنی) یعنی آدالدی آدامدن آیراسن . علم جماخ جولن کورسینیدی
 جمان فایداسز جولدن طیادی جماندیغن بلدیریدی . جالغز وقتنگک جولداص
 بولادی . جودوب رنجیگین وقتنده کوکلدی آچوب جوانچ بولادی . آیرمیکسز
 وقتنگکه ایرمیک بولادی . علم سغان شادلق جولدی آچادی محنت وقایغو
 جولن جابادی . دوست لارک جاننده علم لك سبیلی حرمت کوریسک
 دشماندارک جاننده علیک بر قارو سیاقنی در . علم لك سبیلی ایزگو
 جاقسلردک درجه سنه جیتی سگ اولسکین جاقسی لارغه طانص بولاسک . الله
 تعالی نی تانیسن شریعت دی بلیسک جاقسی اشوب جیسنک اوصونک باراده اوقو
 علم آرقاسنک بولادی « جاقسغه ایرسک جیتیرسیک مراطقه ، جمانغه ایرسک قالارسک
 اویاطقه ، تاغه » عالمیبرگه ایرسک جیبیک طون کیدیرسیک ناداندارغه ایرسک
 قاره چیکبین کیررسک » دیبده آیتقاندار . علم اییداسنک (قاراسی) صییاسی
 شهید دیردک قانی مین بردیدر . بر کسی علم ایزدیب اویوندین چقسه
 اوغان بر فرشته (هرزمان جاردچی بولار دیکین) . جانه اگرده مولا بوربو
 اولسه اوزنین صوگ جازغان کتابتاری قلمی قاره صادق ابکنچی بر علم
 اییاسنه میراث بولوب قالسه اول کسیگه او جماغبین سوینچ بیریدی .
 علم لك بر در یادر . حکمت بر عالمدار دیکز آیلاناسنده جوریدی و حکملر
 دیکز اور تاسنده جوزیدی . و آل باربوگه علم اویرینودی تلیسیک اول
 بورون اوزکدی اوزک اویریت علم سبیلی بولغان استیرک کوروب باسقه
 دار عبرت آلسون . کسی علم سبیدی نیچه بلادن قوتلادی . علم صول بولور
 آنک ببن عمل قیلورسک . کیریک اونیر بولسون کیریک شریعت بولسون
 اورنونه جیتکیزیب استیمیک کیریک ، و هر فلون ابدن جیتکیزب عمل قیلیم
 کیریک . نی عمل قیلماک جیتکیزوب قیلیم کیریک در . کیریک آرباجاصو
 باسقه نرسه قیل کامل استیمیک اسک تمام بولا . تاغیب نماز اوقوساک اوصو
 سیاقنی قرآنی رکوعنی سجودنی وهم رکوع وسجده تسبیعلون شروط
 الصلاة لارده ایتکان عمل فورمنچه شرطلرن و هر فلون ابدن جیتکیزوب

اوقومق كيريك، علم مين قیلو ديب اوصونى ابتادى. كىي بریودیر بولادی بریو ایکی رکعت نماز اوقغانچه دورت رکعت نی بشروب قویادی اگرده قرأتنی رکوع وسجود تسمیج لرینی ابدن دقت بین اوقساڭ کسی بررکعت اوقغانه سن ایکی رکعت نی بشوره آلماس ایدڭ .

(مکتب)

مکتب ديب آينادی اونده علم اويرينیدی. علم اويرنمك بيك جاقسى اسدر علم سياقتی قدرلی دنياده هيچ نرسه جوقدر، سونڭ اوچون ملابولغان كسيلير هيچ بروقت خور بولماس . اوزنڭ أسن هر تورلی جمان استيردن وهر جاوز منيرديردن صاقتايدى علم. باي بولوغه وفقير لکن قوتولوغه سببدر. علم اياسی دنياده هرکم قاسنڭ قدرلی وهر منلی بولوب اوچماغلی بولادر. بزڭ دينمزده ايرگه و خاتون قزغه علم اويرنميك فرضدر . سونڭ اوچون پغمبرمز محمد عليه السلام ، دنيا و اخرت اوچون فايده لی علملردی بيسکنين قبرکه چين هرکمگه اويرنمك فرض در ديمشدر. لکن مسلمان بولغان کسیگه اڭ بورون دين علمن ايمانن بلميك جانه اوزنه کيریکتی فرض و واجبلردی بلمك موندن صوڭ باسقه علم گه طرسباق کيرکدر .

(نمازغه جالقولق)

هر بر مسلمان آدمنڭ موبنونه نماز فرض مونی هر کم بليدی براق کسی نمازغه اوز اوزندین جالقاو بولوب کيتیدی. براوقومايدی ایکی اوقومايدی سويتوب جوروب نمازدن مولده بيزیدی. نمازدی ايڭ بورون کيریکتی استنب بلميك کيریکدر. بارلق استيودن بورون کوڭلکڭ نماز بولسه هيچ بر وقت قالدرماس سڭ نمازدی جيکل حسابداوغه جارامايدی پيغمبرمز عليه السلام آوزندن جانی چيقغان وقتده نماز نماز ديب جاطدی . نماز اوقومين هيچ براس قالمایدی ، دنيا اوچون نماز قالدرماق بيك جمان اسدر . کيی برکسی نماز اوقوب باسقه فايده دن قلام دیدی . اول بلييیدی نماز سببلی اوز جاننڭ برفايده دن قالساده الله تعالی اون فايده مين قايتارار

من جاء بالحسنة فله عشر امثالها، صوڭ دنياڭ چوغلنه بولا نمازنى برده قويارغه جارامايدى . اسلام دىقنه بولغان كسىگه ايڭ اۋل كىرىك بولغان نرسه الله تعالى گه عبادت قىلماقدىر . بودنيانى جوقدن بار قىلغان وهربىر جان ايبه سن تويدىرغان الله تعالى حضرتلردىر . اچكىن جىگىن نرسه لومزدى بيروچى الله بولغانغه كوره كيچه وكوتىز الله تعالى گه عبادت قىلماق وبىرگىن نعمتلىرىنه شكر قىلماق واول الله تعالى دن قورقوب جمان جارامايتون استىردى قوبوب . هر وقتده جاقسى استىردى استىمىك . دىنمزجه وعقلمزجه فرضدر . بو فرض بولغان نرسه لردىڭ اولى الله تعالى نى بر دىب بىلوب وانڭ پىغمبولون حق دىب بىلكدر . ايكنچى هر كوننى بىس وقت نماز اوقومق در رمضان آينده اورازه توتومق در . باى بولغان كسى زكات بيروب عمرنده بىر مرتبه حج قىلماقدىر . هر كوننى جىبولوب بىس وقت نماز اوقور اوچون عبادت خانه لىر سالغاندىر . هر خلقلردىڭ اوز دىرنه خاص بىلگى خانه اوبلىرى بولادى . بىزڭ خلقلردىڭ جىبولوب عبادت قىلاتون جىرى مسجددر . مسجدده نماز اوقومق ، عبادت قىلماق بىك ئوابلى وجاقسى اسدىر . مسجدده اويناب كىلوب ادبىزدىڭ قىلوب اوتومق بىك زور اولكىن گناهدىر . مسجدگه بارغانصوڭ ادب وانصاف بىن اوتومق كىرىكدىر . مكتب بالالىرى نه ، اولكىن كىلىردىن بورون اوتورماى آرتدهغنه اوطروب اوقومق كىرىكدىر . مسجدلردى بىك تازە پاڭ توتارغه كىرىكدر . مسجد ومدرسه ، مكتب لردى تربيه قىلوب قراماق امام ومؤذن لرنى تربيه قىلوب ملالردىڭ حقىن بىرىك هر مؤمن مسلماننىڭ بورچىدىر . مسجدده هر كوننى بىس وقت نماز اوقولادىر . جمعه كوندىرنده امام خطبه اوقوب خلقغه وعظلىر سوبلىيدى ابكى ركعت نماز اوقولور . شۋال آينىڭ اۋلىگى كوندىنه رمضان عىدى اوقىلىر . رمضان آينىڭ هر كوننى كىچ (بىستو) يعنى بىسيع نمازنىڭ بىكرمى ركعت تراويح نمازى اوقىلىر . تراويح نمازنده بىر مرتبه قرآن شريفنى ختم ايتىك پىغمبىر عليه السلامنىڭ سىنتىدىن در .

ذوالحجه آيينىڭ اوننچى كۈنىدە قىربان عىدى اوقىلىر . قىربان عىدى اوقۇغان دن سوڭ باى كسىلر قىربان بوغازدايدى يعنى قىربان چالمىق واجىر .

مسجد ، باسقىھ اويلرگه قارغاندە اولكىن بولادر . هر مسجددە بر مناره بولادى هم بر محراب بولادى . مناره مؤذن دىرگه اذان اوقورغە . محراب بىس وقت نمازدى جماعت بىن اوقۇغاندە امام بولغان كسىلر اوچون سالنغان در . مسجد ايچىندە بر منبر بولادر . اول منبر امام لارغە ، جمعه وعيد نمازدارى اوقۇغاندە سول منبرگه منوب خطبە اوقور اوچون بولادر . امامدار خطبە لرنە آدم بالالرن الله تعالى دن قورقنوب جمان استىردن طيبوب يعنى استى ميسكه ، جاقسى استىردى قىلوغە بيورادر . هر مسجددە بر امام و بر مؤذن بولادر قايسى مسجددە بولغان اماملردىڭ خلقىغە نصيحت وعظ سويليمى تورىلغى كورسيتىبى تىككە امام دق آطن كوتىرچسپىدە بولادر ، امام لر وعظ سويلىپ توورلغى كورسيتوب تورمىغى لازم . قاره خلقدار ، وبالالر هر قايتوكر نمازغە جالقولق قىلماى بىك كامل اوقورغە اجتهاد ايتكزدير .

(ادبىدى بالا)

جاقسى آقلى بالالر كسىنىڭ نرسەن آلماي دە ، زىانن تىگىز بىدى . مکتبىدە بولسە جانندەغى بالالردىڭ ، قلمن ، قاغز قارلىنداشرن ، وباسقىھ نرسەن آلمايدى ، بولردى رخصاتسىز آلمىق ادبىدى بالالر اوچون بىك ضرور عيب وگناھدر . اگرده اوصو آينلغان نرسەلردى آلسە اول بالانى اورى دىدى . اگرده اوزى هيچ كىنىڭ نرسەن آلماي اوزونىڭ قلم ، كاغز ، كىتاب ، وباسقىھ نرسەلرن چىوب ساقتهسە اول بالانى جىناق بالا دىدى بربالا بركسىنىڭ نرسەن طاوب آلسە جوغالتقان ايپاسنە برىمى بلىرمە اول بالانى اورى بالادىدى .

قاراگز بالالر سز حکیم سیافتی بولگز برکون سباقسن قایتقان ده بر قالطا
طاب اول آلبدی اول قالدانک آوزن چیچوب قاراسا ایچنده سکز صوم
آچیه سی بار ایکی مونی کوروبدیده حکیم قایتقان صوگ خلفه، ملاسینه
آپاروب بروبدی ملا آچیه جوغالتقان کیمینی بالالاردن ازدینوب
طابطروب ایاسنه بروبدی .

اول آچیه جوغالتقان کسی بیک فقیر ایکی اوزی رماططان قسلغانصک
جاننده غی بر قالاغه باروب کونی قرق تین نان جومص قیلوب آلوب
قایتقان ایکی، اوزنک اوج بالاسی بر خاتونی بار ایکی بول بیچاره نک
آچیه جوغالتقانی اوچون خاتونیده بولوک صالوب اور صوب بالالارده
جیلاب آچدیقن هم رماط آچیه سی اوچونک قصب بیک عناب کورسینوب
تور ایکی. منیکی اگر حکیم خیاندلی بالا بولمه ایدی. اول فقیر بیچاره نک
بالالری آچ بولوب اوزی رماط برلمغانی اوچون اور صک عدلسز دیگی
نیک ضرر کوروتون ایدی .

کوردگز بالالر حکیم قاندای جاقسی بالا بولغان. ایندی سزده صوندای
بولوغه طرسکز. کسی نرسه سن آلمانز هر زمانده کسیگه جاقسلف قیلوغه
طرسکز. جامان قدی قیلودن صاقنانکز. حکیم سیافتی هر کم جاننده قدرلی
هرمتلی بولارسز .

(سوزدی خطا ایستوب جوابدی خطا بیرگین اصغص بالا)

بالالر بریودوگ سوزن ایندن استوب تومنوب بلمین توروب اصغوب
جواب بیرمیگز! منیکی قاسم بر کونی کوب بالا مین مکتب ده سبق اوقوب
اوطرغانده صونده ملاصو رابدی قاسمنان «الحمد لله لاشربک له» دیگین سوز
قای سورده بلیسنکه دیبی. قاسم الحمد ده دیبی، صونده بینکین بالالر
بونک اوبلا سای اصغب خطا جواب بیرگیننه چوقلداب کولسوبدی . تاغی
برکونی ملا بر جیرگه باروغه آطقه منپین دیب آط ابرتنبسه آیلی جوق

صونکمون سبقده او طرغان قاسمده چاقروب آلوب منی! اوبسین آبیله
 صورااب آکیلله غویدییدی، قاسم جوگروب باروب ملا آرا صوراییدی دیب
 آرا آلوب کیلب ملامسینه برویدی ملا بونی دیسه ابتاده دیدی. اوزگز
 آرا آکیل دیدگز غویدییب. صو سیاقنی بالالر بو قاسم سیاقنی جاگفلاق
 بولماکندار. سوزدی ابدن ایستوب توسنوب بلب اس قیلکندار آصغ
 چالا بولا اس قیلوچی بولماگز. آصغ توسونینی قاسم قورا بیلیکتیب
 تورساگ هر کمه مزاق بولوب کولکی بولارکندار.

آصغ جاراماییدی ای بالالر * جاگاس اُسگ بولسه جورط طبالر
 آنغین بابوب کرس هر بر اُسکه * کیریک ابر کیریک بولسون قزبالالر
 جاقسی بولساگ بولساگ اوزگ جاقسی * بالالر ذهن قویوب سوزمندی اوقی
 اوقومای سباعکدی نادان بولساگ * بولساگ آخرنده اوزگ بوچی
 فی طابسانده طباسگ منیرکنین * نادان بولساگ خور بولارساگ اوزادکنین
 اگرد تلماینتون آهقی بولساگ * چوره بیر هیچ خبرسز اوزگمین
 باسقهنگ فی اسی بارسناگ مینین * بولادی هر کم اوزی تنگی مینین
 نادان بولساگ ایلگیری قوسلالمای * جوریرساگ قور بیلرناگ کیمی مینین
 بلاگین قور بولگولمیدی مزاق قیلوب * جوریرساگ هر وقتده مناب کوروب
 آصغ هر بر سوزدک اصلین بلمی * نادانلقن سین جورمه ازاب کوروب.

سلیم

(جاقسی تووسقانداری)

أدییدی بالالر بربرسی مین هیچ بروقتد داوستاماییدی، اورصایدی،
 توبولیسبیدی. بر برسن جاقسی کوروب سیودی. بر برسن ادب که
 چونکه اوبرینیدی، قاراگز سلطان، کچی آنیسی صالحمدی قاندای جاقسی
 کوریدی مکتبکه بارغانده هم قایتقاندده قاندای قاراب جوریدی، مکتبده
 وقتک کیممدرن هر قایوسی سن قاراب اوزنونه قویدای. بلمیگین سبقدارن
 اوبرینیدی، اگرد جیلای باصطاسه حاضر جووانتهدی. اویگه قایتقاندده

آناسى صالحىدى آرتق جاقسى كورسیده . هيچ كوندى ميىدى آناسنىڭ
 اوزن صالحىن جاقسى كوربوتونون بليدى، اُنيسين اوزنن آرتق جاقسى
 كورگينون اوزنن كچكنه بولغانلىقن ايكيونون بيك جاقسى آكدابىدى ،
 ايندى بالالر قاراكدار سلطاننن غبرات آلكدار . اير تووسقاندار
 كيريك قز تووسقاندارڭ بولسون بربرگمىن اورسارغه جارامابدى .
 كچكنه ديرككە شفقلى بولكدار . اولكىن ديرنڭ سوزين كچكنه ديركك
 تكدادار . كچكنه ليرگه هر وقتده اوزنين اولكىن ديرن قدرلك
 كيريك بكدار . اگرده سول راوشچە اولكون ديرن قدرلسەر و جاقسى
 كورسەر هر قايسى راحتلى وبختلى بولارلر آتا آنالريده همەسن بردى
 كوروب جاقسى كوريرلير .

(آتا آنا وخلفه حقى)

ادبلى بالالرغه آتا آناسينه وخلفه سينه جاقسىلق قىلىق و آلاردى اولوغ
 كورميك هر زمانده لازم در . آتا آناسين خلفه سن كيمستبيك وخورلامق
 ناچار جاوزلق مينبزديندر . اگرده بولاردى خورلاسه واورنسز جبرده رينچنسه
 يا ايسه اوزينه فايدهلى سوز ديرگه ، اوزم بيلن ديب مينسنبىي كينتسه
 بولرى جاقسىلق ايمس ، بلكه بيك نچارلق گناه اُسدر . آندى بالالر
 هيچ بر وقت خير كورميس . دنيا ده آخرتده راحتلى بولاسلر سونڭ
 اوچون آتا و آنالرينه وخلفه لرينه هر زمانك جاقسىلق قىلورغه طرسولر ،
 جاقسى بالا كوكلدرن بوزا تورغان سوز دير سويله مسلر . خلفه لرينڭ
 سويليگين سوز ديرن تكداب تورلر . خلفه لر هر وقتده مکتب شاگرد .
 لرينڭ جاقسى و ادبىدى بولولرى اوچون سويلرلر . جمان و ادبسز
 اُسدين طيبوغه طرسولر . صول سببن خلفه حقى آتا آنا حقنن آرتغراق
 الوغدر . چونكه آدم بالاسن هر تورلى جاقسىلقغه كوندروب توغراق
 كورسه توچيدر . اگرده آتا آناسى بالالرن اوز ديري اوقتسه لر آتا آنا

وخلغە حقىدە بولادى. سونىڭ اوچون ھەر قاىومز آتانا وخلغە حقلىرىنى بىك جاقسى رعايە قىلۇپ ماقئاملىق . سوزدىرىن تىكداماولق بىك ظرر عىب وگناھ اُسدر .

(ادب)

كسىنىڭ آقلى بولسە ادبى ھەم بولسۇن ادب عقلغە ملازم نرسەدر . آقل اوستنە ادب نورعلى نوردر . اولوغلىق آقلىمىن ادب بىن امانسل مېن يعنى توقوم مېن ايمس . بىر يۇدن صورادىلر دىدى سىنى كىم ادبكا اويراتىدى دىدىلر . آيندى نادانلارنىڭ ادبىز دىگى نىن و ناداندىغىنن عبرت آلۇپ صاقتادۇم ادب كە اويرىنىدىم دىدى . آقلىڭ قىدرى ادب بىن بايلىقنىڭ قىدرى جومارلىق بىن . قۇت دىڭ قىدرى باطلوق بىن . كسىنىڭ قىدرى صقال مېن ايمس . ھىر بىر اُسنىڭ ھىر بىر عمل دىڭ ادبى بار طھارت و نمازنىڭ ادبى بار اچىب جىودنىڭ ادبى بار . صاتۇپ آلۇڭ ادبى بار ، جاتۇپ تۇرۇڭ ادبى بار ھىر نرسە . ادبىز بولمايدى صوڭ اى بالالر اسدىر كىزدى دقت بىن ادب بىن فھم لاپ اويلاپ . بىر بىر كى اقلدا صب اُسنىوچى بول .

ادب دىگىن بىك كىرىك ھىر بىر جانغە * خصوصا بىگىرىك كىرىك او قوغانغە اوبى قىرى بارى بىر جورى بىر كىرىر * بارى بىر او قوماغان نادانجانغە بالالر او قوگىز دار طلب قىلۇپ * او قوغە مال جانكىدى صرف قىلۇپ دنيا اخرتىدە فايدەسى كۇب * جاتۇرسىڭ او قوساڭدار غرق بولۇپ بالالر او صو وقت او قور وقت * ملنىكە خىنىمت قىلۇپ كوتىر وقت دشماننىڭ طباننىدە كۇب ازلىك * ايندى بىر قوزغالما ساق اوتىر وقت

(تازالىق)

تازالىق بىر كى دىنمىزدە و عقلمىز قاسنىدە بىك اسكىرمىنى تورغان بىر اُسدر . ھىر تۇرلى نىجىلردن تازالىقنى لازىمدر . تازالىق بىك ماقئانلىشى جاقسى نرسەدر . كوڭلنىڭ شادلىغى سبب بولغان اسدر .

یعنی نپینگدی . قولدارگدی . بینگندی . باسگدی . وکیمدیرگدی
 کرجورگزو هیچ برجارامای تورغان آسدر .

بوکسینگ کییمی ایسکی بولسه عیب ایمس . اما کربولوب جورسه بیک
 ضرور عیبدر . اوستی باسی ، بیت آوزی مورنو تازا بولغان بالا هرکم
 قاسنده قدرلی وماقتاولی بولارلر ، کر بولغان بالا قدرسز وماقتاوسز
 بولار . اوستی باسی کر بولغان بالانی کورگین وقتدارنده یا که جاندارینه
 کیلگین وقتدارنده چیرینیدی .

ایمدی ای بالالر ، هرقایولرگز پاک و تازه بولوغه طرسکز ، چوزگزدی
 کوزگزدی جووب طهارت آلا تورغان اورندارگزدی نجسلردن تازه قیلگز ،
 اگرده بربالانگ چاپی طرناغی اوسوب اوزون بولوب کرلیب جورسه ،
 یا که مورنوندن بوغی آغوب تورسه ، اوستی باسی وکیمدیری کر بولسه
 اول بالانی سز اوزگز جاقسی کوریرسزبا ؟

أرینه جاراقبایسز ، ایمدی ای بالالر ، بربالاده صوندای جاراماغان
 نرسه کورسیگز ، اونان عبرت آلوب سز صاقتانگز .

چونکه اول بالا سیاقتی سز اوزگزده جمان بولساگز ، سزدیده
 جاراتماسلر . ایمدی اوستگز ، باسکز وکیمدیرگز پاک و تازه بولغان
 سباقتی کوگلدیرگزدی جمان جاوزدقن وادبسزدکن ساقتاگز ، الله تعالی
 قاسنده و آدم بالالری قاسنده بیک قدرلی وماقتاولی بولارسز ، هم اوزگزدک
 جانگز و تنگز طنچ بولوب دنیا و آخرتده راحتلی و قدرلی بولورسز .

(اچیق جوزدک)

بالالر بربری مین جاقن بولوب یعنی کوروب آمانداصوب سویلیسکین
 وقتده الغی کولر جوزده و تاتتی سوزده اولمق کیریک بولور . جمان سوز
 سویلیبودن صووق توستی بولودن ، کوگلدیرگده گنه صاقتاوجی ، الغی جماندق
 اویلاوجی بولماوغه سعی اجتهاد قیلگز . آنکچون کولیر جوزدی و تاتتی

سوزدی بولغان کسیلیر هر کم جاننده ماقتالمش بولوب جاقندق قیلارلق
 آچق کولیر جوزدی بولار لر . هر کینگ بولار بولماس عیبی صناب
 جاقن بولغان کسی سن ایکیده برده عیب داب و غورلاب جورسه دوست جاقن
 کسیلیردنک بارنین آیرلوب آخرنده جولداس سز جالغز قالور . یاکی کیی بر
 کسی بولادی قباغن توپوب رنجی گین کسی سیاقتی توسون صووق قه صالوب
 کسیگه سوز آیتساده جارتوب سویلیمی ، تیرس قاراب کوبرلیب هیچ کم
 بایقاماسدای قیلوب سویلیمی . بوندای بیگ آورلقین سویلیگینی اوچون
 هیچ کم استیبیدی استیبیه چالا استوب توسنوب بولمایدی موندای بولمایدی
 آچق جوزدی بولکز .

(فایده لی تورلی سوز)

بالا لر طرسوب حتی قلدی قرق غه جارمق لازم - علم طوز سیاقتی اچقی
 جرگه ده جارار ، بال سیاقتی توچقی جرگه ده جارار . - علم آدمغه جوك ایمس ،
 صونده ده اوزی جیکلده ایمس اول سیاقتی آور بر نرسه بولماس - استلگین
 طاص جیرده قالماس ، فایده سین کورگین نرسه فی قدر سز قیلما - عمر ایتمک
 الله غه عبادت قیلماق در . کوندز توندی برگین خدا ، رزقنئی ده بیروور
 جوقندق آقلدی آرتدورور . طرسقان کسی هر وقت طوق بولور ، جالقاوده
 هر وقت جوق بولور ، آور اسکه قایغرما - الله دن امید سز بولما ، طارچیلق
 کوره یگین اونک نی ایکی نون بلمیس ، جالقاولقنن جمان نرسه جوقدر .
 آلتون جیرده جاتقانمین جیز بولمایدی * ایکی جاقسی بر جیرگه کیز بولمایدی
 ایکی جاقسی بر جیرگه توری کیلسه * محبت سز آراده سوز بولمایدی
 آلتوندی نادن طوطسه طوفراق بولار * علم طوطسه طوفراق آلتون بولور
 ناداننک هیچ بروقت قدری بولمایدی * اوصلائی دنیا و آخرت بیک خور بولور
 نی سویلسه اوز سوزن اوزی بلمیس * قودق طورسه آلتونک کوزی کورمیس
 نصیحت قیب قانچه آقل آیتصاداغی * آقلدی آدم ناداننک صوئنه ایرمیس

ناداندىق صاصىق جېمىس ايسكىگىنگە * آوزدڭ دامىن بوزارتس دېگىندە
 ىكى نادان قوصلسا داۋىدا صوب * سوز بىرمىس جانداغى ھىچ بىر كىگە
 محمد سلېم

(تېرىيەلى بالا)

تېرىيەلى بالا ھەر وقت اوزىنىن اول كىيىردى صىلاب قىدرلى كوروب
 تومىنچىلىك قلوب كېچى فىل بولادى. اوزىندن كېككە دىرگە فايە تىگىزگۈچى
 شىقتىلى بولار . ھەر كىمىڭ قانداى ايكىنۇن بىلوب اوزىنۇنە قاراي خىدمت
 قىلار . ھىچ كىمىڭ كوڭلون قالدىرماص . قولىدىن چاماسىدىن كىلگىن قىدر
 ھەر كىگە چاقىلىق قىلوغە طرسار . ھەر وقت ھەر زمان چاقىس وادىدى
 بالا بولورغە طرسار . اوزىڭا كىم ايكىنۇن بىلوب جارامىتون اۋستى قىلماس ،
 ھىچ كىمدى آلداماس ھەر وقت تورالىق قلوب تورى بالا بولورغە طرسار .
 چالغان اوتروك سويلېيىس . ھىچ بىر كىمىڭ مالنە جاننە اوزىنە زىيان كىلتمىس ،
 ھەر سوزدى اوزىنۇنە غنە سويلېر اوزىسز ھىچ بىر سويلېمىوگە طرسار . جاراماغان
 سوز دىردە ھىچ بىر وقت سويلېمىس . جوزىنە سوزىدە ھەم باسقە اۋستىنۇنە
 باسقە كىسلىرگە فايە قىلوغە طرسار . فايە سز اۋستىردى ھەم زىياندى
 نرسە لردى ھىچ بىر قىلماس . ھىچ كىمىڭ يا اوزىنە يا صاتوب آلووینە يا
 باسقە نرسە لرنە زىياندى بر اۋس قىلماس . جمان بوزوق كىسلىرمىن جورمىس
 اوزىنە جارامى تورغان يا ايسە بولدىرالمى تورغان اۋسكە ھىچ بىر وقتى
 كرسىيىس . ھەر بر اۋسە تورالىقنىن آبرلماس جورس طورسە سويلېوونۇنە
 ادىبىگىنە بولور . اوزىنە بىر بىر فايە ايتەر اوچون كىسنىن آلداماس .
 قولىدە بولغان استى استىم دىوب ناندىرماس . اگردە قولنان كىلسە
 بىك شادلانوب اۋستىر . بىر آدمىڭ جمان اس استىگىنۇن كورسە
 اوزىڭىڭ بىتنە آيتباس . بىر آدمىن چاقىلىق كورسە اوزىڭىڭ اوينان
 ھىچ چىغارماس ھىچ بىر وقتىدە اونو طباس ، اول كىسىگە ھەر زمان چاقىلىق
 قىلوغە طرسار . اگردە بىر چاقىلىق قىلغان كىسى سىدىن جمانلىق كورسە

هیچ بر آچولانباي اورننه توري کيلگنیکه جاقسیق قیلوغه طرسار . اوصو سیاقتی بالا دنیا و آخرنده راحتلی و دولتلی بولورار .

(سبقغه کوکلدی بالا)

محمد کریم بیک جاقسی اوقی بله در . چونکه هر کون مکتبکه بارا خلفه سی سویلیگیین سوزدیرن بیک جاقسی طئک ایدی هم بیک توسنوب بلیدی بیک کوکل قویوب کتابلردن عبرتلی حکایه لر اوقیدی . سبقمن قایتق انصوڤ آتا و آناسینک قوسقان جومستارن اُستیب بترگین صوڤ . قولینه کتابن آلوب اوکداب طوروب اولارغه بیک جاقسی عبرتلی حکایه لر اوقیدی . آتا آناسی بالادارینک بیک ابدلی اوقووینه قوانوب شادلانوب ایکنچی بر عبرتلی کتابدار آلوغه آفجه بیره لر .

بوکوننی آتاسی مین ، برتوغان اُنسی کیلیگین ایدی اول کسینک محمد کریم نك سباعن بیک جاقسی بلگینی اوچون بر بیک جاقسی و عبرتدی کتاب بیردی . منه محمد کریم اوقو و جازو بلگینی اوچون . قانداي بختلی . هر کم قاسنده سویکنی بولدی هر کم اوغان جاقسی نرسه لیر بیردی . ایدی سزده صولای بوا ساگز سز دیده بیک جاقسی کوریر . هم بیک بختلی بولور ساڤ .

(سبقغه کوکلسوز جالقو بالا)

احمد محمد کریم سیاقتی ایمس اوندان بختلی ایمس ایدی . احمد محمد کریم دن اولکینریک بولاسده اونی هیچ کم جاقسی کورمیدی . چونکه احمد بیک ادب سز و بیک جالقو ، سبق اوقی بلمیوچیدی ، سبق اوقوغه جازو جازوغه برده طرسبایدی سبق وقتنده سبقغه بارمایدی . آتا آناسی احمد دی سبقغه مکتبکه اوقورغه جییرسه ده احمد دك بارغیسی کیلمییدی . اگرده سبقغه باروغه چپقسا جولده جولقمغان چمان نادان اویونچی بالالار مین جولغوب

اويناب وقتون اوتكزىدى ، كوپ وقتىدە مەكتەپكە سېقىپ قاتنىشىپ بارمايىنچە بالالار سېقىپ اوقۇپ بىتىرىپ آلدىندىنغىنە بارادى . سېقىپ آراسىندە دالايە چىغاندە بالالارمىن اوينامى اورتىسى ، داۋىستامى ، اوستو باسنى بلغاب ، كىيىمىدىن جىرتۇپ بىتەرە . خىلەسى سېقىپ بىرگىن زاماندا ، خىلەسىنىڭ سوزىدىن تىكدا ماينچە جانچاغىنە قاراپ آلاڭداپ اوتورادى . ايمىدى بالالار : اويلاپ قاراڭىز ، اوصونداي بولارمە آقلىدى بالالار . خىلەسى ھەر وقت جىزا بىرە ، دورە صوغار ، كوپ وقتىدە ھەر تۈرلى جىزالار قىلار .

سېقىپ اويونە قايتقاندا اوى اچىدىرى سوز آيتسا تىل آلمىدى آتا آناسىنىڭ سوزىدىن تىكدا مايدى . صونىڭ اۋچۈندە كوپ جىزالارمە چولغادى . اوزى قاچىپ اۋا كىن بولسەدە جىص بالالارمىن اوينىدى ، اوينىدە طماقغە اۋ كىيىپ تۈرلى جىزالارن آلادى ، ايمىدى بونداي بالانى كىم جاقسى كورسۇن . چۈنكى اول بالا اۋقۇ جازو بىلمىدى . اوزى بىك ادبىزدى . سوزىدى بونداي بولماي جاقسى اجتمادى بولوغە طرسۇن .

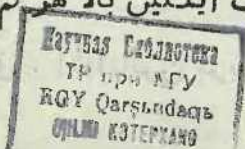
(اولكىندىردى قدرلىۋىچى بالا)

ھىزەنىڭ قىلغان استىرى بىك ادبىدى وبىك جاقسى كورنىدى بىك شاد بولاتون استىرى بار . چولغان كسىلىرگە سلام بىرۈپ اولكىن كسىلىردى كورسە بىك اولوغلاپ سلام بىرۈپ قول آلسۇب تعظىم قىلار . كىرىك قانداي بولسۇن فقير بولسۇن باي بولسۇن بىر دىيى ھىرۈپ ھىچ طانىماسادە سلام بىرۈرلر . . . بو ھىزە بىك جاقسى اولكىن كسىلىردىڭ آردو ايكىنۇن بىلسە باكە بىر بىر ھىفادە جابرقى ايكىنۇن بىلسە ھەر وقت اولارنىڭ ھالدارن بىلۇپ اولارنىڭ جانىدە تۈبىن چىلك بىن گنە ادبى گنە تورمق بىك كىرىك اسدىر .

اولكىندىرگە ھىزەت ايتكىن بالا ھىر كىم جانىدە سۈيكتى قدرلى بولور .

۲ آقلى كىتابى

۱۷

هر کم اول بالانی جاقسی کوریر . هر کم اول بالانی بیك جاراتار . هر کم صی قیلار . بو حمزه نڭ اولکیدی بردی حرمت قیلغانی اوچون هر کم تاغر جارلقاسون آیطوب ایندگو دعا قیلار . ایمدی بالالر سزده حمزه سیفاقتی بولکز . بوندای بولساگزدار هر کم جاقسی کوریر . و هر کم جاننده قدرلی حرمتلی بولارسز جاقسی کورگیندیری اوچون بیك کوب دعالر قیلار لر .

بول اولوغلردی حرمت قیلو توراسنده بیغمبرمز محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بیك کوب مبارک نصیحت سوزدیر سویلیگین . صونلڭ اوچونده بیك اعتبارلی هولوب اولوغلاردی راضی قیلاتون اسی استیگزدیر . دنیا و آخرتده بختلی بولوب مراد لر کزغه جیتیرسز . هم الله تعالی هر قابولرمزدی مقصودقه جیتوگه نصیب ایتسون .

(آتا آنانی جاقسی کورمیی طوغون بالا)

بر آدلک برکسینڭ آتا آنالارن جاراتبای طوغون بر بالالری بولوبدی . اول کسلیبر بیك فقیر جاری کیدی بولسه لرده بالالرن اوقوتار اوچون بیك ترسغان اجتهاد قیلغاندار ایکیمن . بالالری بروقتده بیك بای بولغان آتا آناسن تربیه قیلماق بیك کیریک بولسه ده اول بالا بیك ادب سز جمان منیزدی بولغان . آتا آناسن تربیه قیلوب کوتیبیک بلای طورسون . اول بیچاره لاردی بیك رینجنتکیمن . هیچ بروقت جاندارنه کلمیوچیدی .

چونکه اوزدیری بای بولغانصوڭ کیمیدیری بیك جاقسی بولغان . اما آتا آنالارنڭ کیمیدیری بیك نچار جمان ایمدی . اوزی کیمینسید اولاردی کیمیندرمیگین ایمدی . ایمدی آتا و آناسی بار عمرلرن فقیرلکده شقتلکده اوتکوزوب بالالرن اوقوتساده . بوندای رینجنتکیمنی اوچون جاوز (بد دعالر) قیلوب اولوبدی .

الله تعالی حضرتلری اول بالانی . آتا آنالرن تربیه قیلماق کوتیبیگینی

اوچون، اوز بئنه كيدىي-فقير-جارلى قىلمىدى. اوز زمين برهه چورى طوغون بالالرده بونۇڭ آقلسز جمان منىزدى بولغاي اوچون هيچ برنر سە جاردم شغقت قىلمابدى. ايندى كوردۇڭز بە بالالار؟ بو بالا اۆلنە نينىدىي-بىساي ودولتلى بولغان ايدى .

لكن آتا آناسنه تربيه جاقسلىق قىلماغانى اوچون . الله تعالى قالاي جزاسن بىردى . اگرده آتا آناسن تربيه قىلغان بولسه ايدى . هر زمان دولتلى بولوب دنيادهده بىغنىلى بولوب آخرتنەده جوامحدى بولور ايدى . ايمدى الله تعالى حضرتلى هر قايلور كوردى ادبىدى انصافدى قىلوب آتا آنالركۇندۇڭ ايزگو دعالرن آلورغه نصيب اينسون (آمين)

(آتا آنانى جاقسى كوريتون بالا)

بر كسبىڭ صادق آطى بالاسى بار ايكىن . بو صادق بىك آقلىدى ، ادبىدى وبىك اجتهادلى طرسم فاز اطاعتدى بالا بولغانغه كوره آتا آناسى اونى اوقوتو اوچون بىك كوب آتچەلر اوسطاب اجتهاد قىلغان . صادق آتا آنالارنىڭ آتچەلارن اوسطاب اجتهاد قىلغاندارن جووقغه جىيرمى مکتبه سبغه بىك اجتهاد قىلغان .

هم ادبىدى منىزدى عالم بولغان . مکتبىن اوقوب چىغان سوڭ عالملى سبىلى بىك كوب آتچە تاووب آتا آنالرنه هيچ برنر سە استىنبىي هر وقت اولاردى كوتكىن . هر وقت اولارنىڭ جانونه باروب بىك جاقسى كوروب سويليسوب كوڭلىبىرن كوتىروب قزقىدى كتابدار اوقوب هر وقتنه شادلاندرغان . هر وقت سوزدىرن اورنونه كىلتروب قدر ، حرمت قىلوب تربيه لاگان . صادق اوز بده اوزنه قىلغان جاقسلىق دارى اوچون كوڭلىده راحتلانگان . هم باسقه كسىلبردۇڭده آتا آنالرنه فقير كسىلبرگه جاقسى بولولرن اميد ايتىدى ايكىن ، صادق جاسنننە بىك ادبىدى آقلىدى بولوب سبىق دارن بىك طرسب اوقوغان . هم مکتبىن چىقغان سوڭده هيچ بر جمان

اسدیر قیلمای هر وقتده اوزینک اُسنه بولوب بای ودولیندی بولغان .
صادق اوزیده خاتون آلوب اویلینوب بالا چاغالی بولوبدی ، صادق آتا-
آناسن جاقسی کوروب تریبه قیلغانی اوچون صادق دیده بالالری بیک
سویوب جاقسی کوروبدی . آخر همرنده بیک تریبه هرمتک اوتمشدر .

(آقل)

ای بالالر! سز دیرگه معلوم بولسون آدم، باسقه حیوانداردن آیرماسی، نی مین
بولادی، بلمیگینن اویرینیك ، جمان نرسه دن طییلوب جاقسی نرسه گه
کونبیک ، جاقسی منیز اویرینوب جمان منیزدن طییلماق بین ، هم او قو
علم آقل اویلی بولوب سویلیوی مین بولار .

بوسوز بولسه علم دیگین نرسه یعنی آدم بلمیگین نرسه لرن بلمگین
دیردن اویرینوب بلمیک و کتابدن او قوب بلمک مین بولار . آدامدک
آدامدغیده اوصوندای بلو مین جمان جاقسنی آیرو مین بولار . ایمدی
بالالر آقدی قارانی آیرب طانی باستاغانصوگ جمان نان قاچوب جاقسی
نرسه گه کرسو کیریکدر مثلا جاس آغاجدک قیصق چیرن توزینو بیک
اوگای بولغاندغی سییقتی جاس بالا وقتده جاقسی تریبه ده بولسه توزولو
بیک اوگای . ایندی جاس وقتدن جمان ناداندارغه جولداص بولمای،
توزو تریبه لی آدامداردن اولسگو آلاتون کسلیلر مین جولداص بولماق
کیریک ، جاصدقده توزیلیمسه . اوسکینده بیک قیین بولادی سوزدک
قسه، سی حاضر وقتدار بیک قیمتی بولغانغه کوره . آز وقتده کوب نرسه
اویرینیك کیریک، بالار جالغزاویون اویناب او مراوتکزنی جاصدن آق
فایلی نرسه گه کرسو کیریک ، هم بالاردک صولایچه بولووینه آتا آنالری
سبب بولوب جول کورسیتیک کیریک .

هر وقتک نصیحت داب جمان نرسه دن چیریندررب . جاقسی نرسه گه
سویندر کیریک بولادی ، علم و هنر آلوغه وباسقه نرسه لر بیلوگه آتا

آنا سبب بولادی . جاس وقتده هر طرفدن جاقسلف کورسه اول بالا هیچ
پر زمان جمان بولمایدی ، بیگریکنه بالائی توزو جولغه صالحوب آچقوچی
چیر مکتب در .

صول سبیدن بالالردی جاقسی تربیه قیلوب مکتبده او قنماق کیریك .
حاضرگی زمانده بزك قزاق ایچنده مکتب جوق . انشاء الله او قوچیلردن
بزكده بلمباز آرسطاندار چغوب علم جولون آشار .

(بالالرغه آیتلغان سوزدیر)

ای غیراتدی طرسب او قوچی بالالر . سزدیردك بول او طرغان
اویلیركزدی مکتب دیدی . آلداركزده سبق اویرینوب او طرغان کسینی
خلفه دیدی . بول ملا ، خلفه بولغان کسی ، سزدیردك دنیا و آخرته راحتلی
بختلی بولوکزه اولسکین سبب و جار دیمچی بولغان او قو — علم — بلو
دیگین نرسه لردی اویرینوچیدر . قولکزه او صطاب او طرغان نرسه فی کتاب
دیددی اول کتابدن کیریکنی بولغان سوزدی او قودی او قوب بلسیك
الله تعالی نك برلگی پیغمبرمزدك حقلغی بارده صونده بولادی . ایمدی
سزدیردی مکتبکه سبقه جبیروچی آنا آنالركز یا که باسقه بر جاقنداركزدر .
اولار البته سزك علم اویرینوب دنیا ده و آخرته بختلی بولسون ایچون
سزدی موند جبیروگین . هم سزدیردك علم آلوب عالم بولوب ملنکه خنمت
قیلولرکزدی هم جاقسی کسی بولوب اخر عمرلرنده دعاچی بولولرکزدی از —
دیددی . تاغده سزدیردك بولاچه جیولوب او قوکز او چون بول او دیدی صالحوچی
کسیده سزدیردك جاقسی ملا بولولارکزدی از دیددی .

اویلاب قارسانز سزدیردن قدرلی و بختلی کسی جوقدر ، اویلا ساك تبتی
قاچه کسی سزدیردك راحتلی و توفیقلی بولوکز ایچون طرسالر . ایندی اولاردك
بوخه طوسوب قیلغان جاقسلفناری او چون سزدیرده خیردعالر قیلوب او میدیرن
بوسقه جیبرمیسکه طرسو کیریك . ایندی سزدیر با یقامای یا که او قوما

طرسبای او قوغاندار گزیدی کوکلده طوطبای دانیکئی بلمیی اویون مین عمر او تکزوب بوسقه قالسا گزدار سز دیردن بختسز سز دیردن آقلسز هیچ بریوده بولماس ایندی بولاچه بولغان صوڤک البنه طرسباق کیریک. سز دیر اوز دیر گز طرسب او قوماسا گز سز دیر گه قیلار ائی هیچ بر حیلله جوق . قانچه طرسوب او قوماسا گز صونچه کوب بلیرسز . قانچه بلوب ملبولسا گز صونچه قدر گز آرتوب ایلگه سویکنی بلوب اللهغه جاقن بولار سگز . آدم او چون راحلی بولودن باسقه کیریک ایمیس ، سز دیر دك بختلی بولور گزه آستیر بارده حاضر . اوز گز گه قانه قاراب طور . اگرده اوز دیر ك کوکلدی بولسه گز باریده بولادی .

(طرسو قالای بولادی ؟)

طرسا توغون بالاسبقه یعنی مکتبکه باروده آکی سنین قورقوب یا که خلفه سنان قورقوب بارمایدی . اوزی کوکل قویوب باروغه طرسار . اوزنه فایده ایکینون بلیر . کیلیتون آلداغی کوند راحته بولوم الله تعالی نلگ سویگین قولی بولو ایچون دیوب بلوب جوریر .

هیچ برکون سبق دن قالماس و صوڤغه ده قالماس . آلتان سباغن کوکل قویوب اوقور هیچ بر اوموطباس . اومرنه اومطباسطای ایتوب کوکلونه سکریر . هرکون اوقوغان سباغندن قانچه فایده ایتکینین بلوب هم جازا بارار . آلتان سباغن بلمیگین جیری بولسه اونی صول بلمیگین کوبنچه طاصطاب کیت بیس هیچ اوبالماینچه ، قورقوبینچه قایطا قایطا صوراب اویرینیر .

هر وقت خلفه نلگ آیتونو نچه جوریر . اول آیتقان سوزدن هیچ بر طار طنباس . اوقوغان سباغن بلمیی کیتودن همان اس جوغن بلیر . بولاچه ایکینون بیک توسنوب بلیر . صونلگ اوچوند اوزی اوقوغان سباغن بلمیی کیتیبیسن ، نیچه مرتبه اوقوب هر توری اویلاب و فکرلاب کتابن جاوب صونصون آلتان سباغن جاطقه سوبلیوگه اویرینیر .

یاکه ایکنچی باسقه برکورگین کسی آلتاب بلیردی ایتوب جازار ، هم اوصلاچه هر اسینه اجتهاد ایتوب طریسار .

تسقه سی قالایده بولسه اوقوب فایده ایتوب بیلوجاغن اویلاز .

(صوقر آدم)

برصوقر كسى ، اويونه كيريك جارق نرسه آلو اوچون بركونى بازارغه باروب . بازاردن براز نرسه لر آلب قايتوبدى . آلغان نرسه لرى بيك جمان نرسه ايكيين .

اوزى ايكى كوزى بردى صوقر بولغانصوڭ آلغانونڭ جمان ايكيينون بلميدى . بر وقتندە كونديرده بركون كوزديرن قاراتار اوچون هم كوزنڭ جازلوى اوچون دارگير چاقروب قاراتوبدى . دارگير بو صوقر خاتون دڭ كوزديرن قارار . هم كوب دارولر قىلار . سويتوب كوب وقتدار قاراب قاراب الله اونڭ ساعتن بيرگين صوڭ جازبى ، اماناغى كسى بايغوص كوزى جازلغانصوڭ بركونگى بازاردن آلغان نرسه سن قاراب كورسه بيك جمان ايكيين دگن بلوب كوربىدى . ماناغى دارگيرگه بلاجاوبدى مينم جاقسى نرسه لرمدى آلب سن . بو جمان نرسه نى اورنونه قوبوب سڭ ديب دارگيردڭ جاغاسينه جابصوب اورصوب ، دارگيردڭ آقى سن بيرمه يسكه اويلانوبدى . دارگير بايغوص نى قىلارغه ده بلميدى . جوق مين سزڭ هيچ بر نرسه كدى المادم هم الماصطرمادم ديسه ده بولمايدى . آيتوبدى سين كوز صوقر وقتندە قانداى نرسه جاقسى قانداى نرسه جمان بلميوچيدڭ . ايندى كوزڭ جازلغانصوڭ جاقسى جماندى كوروب آبروب بلدڭ ديب كوچكه قوطلوبدى .

(بوسوزدن فايدە)

آدم بالاسى نادان وقتندە صوقر كسى سياقتى در . جاقسى مين جماندى هيچ بلميدى . تبنى آبرمايدى . اوز نڭ قىلغان و استيگين ا ستيرن بيك جاقسى ديب اويلادى .

آگرده اوقى بلسه ، جازو بلسه كوزديرى آچاغان يعنى جازلغان كسى سياقتى هر نرسه نى اوقوب اويلاب باه باسپايدى . صونڭ اوچوندە بالا

وقتندن آق بيك طرسوب اوقى و جازا بلميك و بلمیگین سوز دیرنی خلفه لارندن صوراب بلیرگه کیریک در .

ایندی : ای بالالر . هر قایسکز ناچار جمان و ادب سز استیردن طیبلو ، جاقسی و ادیبدی استیردی قیلوغه ترسکز . جاسلقه و قنکزده استیگین اُستیرکز ، قارتایغان ده . جاسلق زماندار کزدی ایسکه توسروب اویلاغانده هیچ بر کوکلو کزدی بوزاتون براسکه ده توغری . کیلمیو کز آنکچون دنیا ده جاقسلق و بیك اولوغ قدر .

(اوتروك سویلیوچی بالالا)

اوتروك سویلیسیبیک بیك جمان منیز و بیك آفلسز دق در . اوتروکچی بالالا الله تعالی ننگ هم آتا آناسینک و خلفه و باسقه کسلیلردک دشمانیدر . اوتروك سویلیسودن بیك صاقتانو کیریک . اوزک قانداى صور اولکین اُس استیسیکده اکرده اوتروك آیطباى راسن تورالیغن سویلیسیکده هیچ بر وقتده اوتروك آیطباساگ قانداى جمان صور اُستین قوطلارسک بورونغی لرمز آیتقان « اوتکر پچاق قنغه قاص * اوتروك سوز جانغه قاص » دیگین منه اوصو سوز دینده بلندی اوتروكکدک بیك جمان فایده سز ایکنی .

اوتروك سویلیوچی کسی اولکیندیر قاسنک هم جولدا صداری قاسنک اعتبار سز بولوب خور بولور . اوتروك سویلیسه طوغون کسی یعنی اوتروکگه اوپرینگیکن کسی کوب وقتده جالغانچی لشی اوتروکچی ایکنون بلنسه بیك صور اویاطقه قالار . کسلیلیر کوزنچه اویاط نرسه اُستیودن صور اولکین اویاط بولماس .

ایندی هیچ بر وقتده اوتروك سویلیمیی تمنی بروقتده ده ، اوتروك سویلیسوگه اوپرینبیکز . توری سوزدی بولکیز بریت اوتروککز چپقه ، مک قایطارا درست سویلی سیکزده . سزک سوزکزه نانباص ، سز قارسى

طور وگىز، هيچ بروقتنه اوتروك سوز سويليويچى بولماگىز. دنيا و آخرته اوتروككن بلاجوق. اوتروكچىنىڭ آطى برچقە قانصوڭ هيچ بريوده اونىڭ درست سوزنه نانباص. بر اوتروكچىنىڭ اويوجانوبدى صونده ماناغى كسى آيقا يلايدى جانون بارادى ديب ايستوچىلير هيچ برس نانبايدى. منيكى بالالر اوتروكنىڭ قانداي زباندى ايكىنون كوردگىز. هم اوقوب بلدگىز ايندى سزدير برده اوتروك آيتباگىزدار.

(علم = بيلو)

آدم بالاسينىڭ تركىگى وراحتى بولوى ايچون علم دن باسقه، هيچ بر دارو و قارو، اونداي قوتلى هيچ بر نرسه جوقدر. كم اوقو علم بلسه اول كسى راحتى بختى الله تعالى نىڭ سويگىن قولى بولور. الله تعالى آيتقان بلىگىن كسىلير مين بلمىگىن كسىلير بر بولارما البته بر بولماس ديب هم پيغمبر صلى الله عليه وسلم آيتقان علمدى بيسككن باصطاب قبرگه كرىنگه ديبين. يعنى كچكنه وقتىن باصطاب اولگىنچە الغى علم ازديب علم جولنده بولگىز ديب. بو سوز بوينچە كسىگه عمر بو يونه مدرسه ده جاتوب اوزبى اوقو كىرىك كورنسه ده سبق اوقوب علم ازديب ايتى جاقسى وقتى جاسىق صبى لقى زمانيدر. بر آدم صول صبى لقى زمانى بوسقه اوتكزى طرسب اوقوسه. مكنب دارده اويرينله توغون علم دردى بلوب تمام ايتوب چىقسه اولكىن بلوب اوسكىن صوڭ مكنب كه بارماي آق اوزى توسنيردى كىتابداردى اوقوسه عالم لردى جاقسى دوست كورسه، اولاردن فايده آلو جولند بولسه، بلمىگىن نرسه لرن بلوگه طرسما بو كسى البته عمرنده علم اوقو ازديوچىليردن بولوب پيغمبر صلى الله عليه وسلم دىڭ آيتقانن اوزنونه كىلتروب قوسوى بوينچە چورگىن بولادى. بر كسى اوقودى بلسه جازا بلسه صول علم جته، صول علم برلن آدم عالم بولا، ايندى صول علمه جيتىدى ديب علمدى صولايفانه حساب

قیلمائز دورست اوقی جازا بلو بیك اولکین اس . صوندهده بولای بولسهده علمدڭ ایلك برنجی بولیگی گنه : اگردہ بر کسی بوندن عروم بوض بولسه اول وقتندہ اول کسی مین حیواندر آراسندہ آیورما باری سویلیوده گنه بولوب قالادر .

علمنڭ هر تورلی بولوك ، نوعسی ، بیك ككوبدر . تورلی سی تورلی نرسه دن بحث قیلا یعنی تورلی سوزدیر آچادی . هر قایوسیده بیك کیریکنی در . بارچه سن بلو کیریكدر بر کسی بر قدرون بلوب داندیب آلسه باسقلارن اوقوغهده بیك قزغادر . اگردہ بر آلسه باسقله سن بلمیسه اول وقتندہده مناغی بلمی قالغان اوقولارینه نادان بولادر . : اولارده بلمیگه نیمین قویمای ایندی مین بر آز اوقو بلم ایندی باسقلارڭ کیریگی جوق دیب تل تیگزوب سوگوب جورسه اول وقتندہ ناغز آحمق نادان آقلسز بولادر .

ایندی آدمغه اؤل قای علمدی بلو کیریکنی بولسه صول علمدی بلو اویرینو بیك کیریکنی بولادر . صول علمدی بیك قدرلی حرمتدی كوروب جابصوب بورون صونی بیلوگه طرسباق کیریك بولادر . مثلابزڭ اسلامینه بورون اؤل قرآن اوقورغه عبادت قیلوغه اویرینو هم کیریکنی نرسه لرگه ایمان کینترو اولاردی بلوایڭ حرمتدی قدرلی براسدر بس بزدیگره یعنی مسلمان بالالارینه ایلك اؤل صول علملردی بیلو اویرینو فرض بولدی ، هم فرض در .

اما ایندی اوقودیگینه مین قور قاراسن غنسه اوقوب قویمای بلو هم بلیگینون جازو هم صول جازولارن طانوغه اویرینو بیك برنجی کیریکنی آسدر . اوقو ، جازوغه طوقنایدی ، مال چوبکه طوقنایدی ، آدم سوزگه طوقنایدی ، صول سیقانی مثلاً آڭ حیوانداردی توزاق قعبانسیز اصطاب بولمایدی اوقوده توزاق سز بولمایدی . اوقودڭ توزاغی جازودر . ایندی ای بالالار اجتهاد قیلوب آز ، کوب اوقوساڭ اوقوب جازا بلوگه طرسکلار .

(اقل)

ای بالالر الله تعالى نىڭ جراتقان نرسه لىنىڭ اېچىندە اقل دىڭ عزيز و شرافىلى نرسه ايكي: بۇندە قرآندە يعنى اوزىنىڭ كلام شريفىندە نچە جىردە ذكرفىلىدى، آيندى سويليدى، اقلدىن شريف جاقسى نرسه جوق بېغىمىز صلى الله عليه وسلم آيندى الله تعالى ايسىڭ اۋل اقلدى جاراتىدى اقلغە جەدە آيندى اى اقل مغان قارسى بولدىدى، قارسى بولدى، آرته آيلان ديدى آرتونە آيلاندى. ودخى آيندى اى اقل سىنىن اولوغ و عزيز جاقسى نرسه جاراتىدىم ديدى. سنىڭ سببىدى حساب قىلورمن سىنىڭ سببىدى عتاب، چلتىدايرن ديدى. الله تعالى اقلدى جاراتىدى برتورلى جارق نور جوهردىن آنىڭ اورنو مىلدەر، نورى كوكلده در، همه بېلگىلى نرسه لىر معلوم جىرلىر بار دە اقل مىن بلىدى، وهم بىز بعضى بر نرسه نى بلىمىز كورگىنمىزدە جوق صول سىياقتى نرسه لىدى عقل سببىدى بىلۇب بولادى، اقلدىڭ سببى مىن بلىدى، كسى نىڭ اقلدى ايكىنۇن سوزونىن جورس طور سىنىن اسنىن وهر تورلى باسقى نرسه لىرىن بىلۇب بولادى.

آنكىچون اقل دېگىنمىز كوزگە كورنە طوغون نرسه ايمىس، بول كسى اقلدى دىب بىلىنىڭ اونىڭ اقلدى ايكىنۇنە دلالت قىلاتون اسنىن. مثلاً نىڭ جاقسى استىرگە و جاقسى نرسه لىرگە اڭغايى بارىدىن ودخى جاوز و بوزوق استىردىن باص طارطوب كورمىوى نىن، تاغدى اوزىنە آرق خوراق كىلترە طوغون نرسەدىن باص طارطوب صاقتانۇويندىن.

اقلدى كسى آرسويليدى اما آز دە بولسە بىك فايدىلى معنالى سوز دىر سويليدى، همه سوز دىرىن تورى آنقى قىلۇب هر كىم فايدە آلوردى سويليدى. تاغە كسىنىڭ اقلن و علمن جازغان خىللىرىندە بىلۇب بولادى. هر نرسە نىڭ چىگى يعنى طوقطىساي طوغون توبى بار اما اقلدىڭ توبى جوق بىراق اقل سببىدى آدملىرىرىسنىن آبرلادى، يعنى بىرىدىڭ اقلى ايكىنچى بىرىدىڭ اقلنە تورى كىلىمىدى، بىرىو اوزىنىڭ بالاسنە آيتوبدى ايكى

سوز آیتام سول ایکی سوزم سغان سبق بولسون دیبیدی ، هم آیتوبیدی ،
 اویلاماينچه سويليسبه ، بايقاماينچه اسکه کرسبه ، ديبیدی ، کسی اوزن
 اوزی طانسه اوزينڭ کم ايکينون بيلسه کسینڭ آقلى ايکينو موان بلير
 اوزن اوزی طانماسه اوزينڭ کم ايکينون بلميسه اول کسی اعمق در .
 اول آقلىڭ باسی آدمغه آراسوب طانص بولا بلمک ، طور و جور و ده
 اورتاچه بولمق ، اوزن اوزی آدم کوزينه جاقسى کورسينه بلمیک در .
 اگرده بر آدم مين مصلحت قيلوب سويليسه باستاساڭ اول آدمڭ ديننه
 قاراما اوزينه قارا اول تليسه قانداي دينده بولسون اونڭ دينی اوزينه ،
 اما آقليمين اوزينه ده بولادی هم سغانده بولادی . هر براسدی آقلىڭا صالب
 قارا ، اگر آقلىڭ درست کورسه اول اس دورسدر . اوزن اوزی آقلىدی
 کوروب اولکين سنکين آدمه چونامداي آقلىجوق ، اگرده آقلىڭ نفس دن
 اوستون آرتوق بولسه ، نفس آقلىڭ آيتونشه بولوب جسم دڭ مصلحتی برلن
 بولور ، يعنی نفس و جسم آقلىڭ تلی برلن تورسه همان توزکک تورار .
 اول وقتن آقلى هم سلامت ، نفس هم اوز اوزونده سلامت ، وبولار سلامت بولوب
 تورسه جسم سلامت تورادر .

اما اگرده نفس آقلىغه غالب بولوب آقلىدی جيگسه اول وقتن همان
 الغی جسمنڭ يعنی دينه نڭ بوزوقديغنه سبب بولوب جول اوزدير مثلا
 بر جاوز خاتون ايرنڭ سوزينه قارسى توسوب هر وقتن آيتقانونه کونبى
 او طرسه اوی ايچديرندن رحلتکديرکيتوب تنچسزدقار بولادی ، اگرده
 خاتون آقلىدی صبرلی جاقسى منيزدی بولوب ايرنه مويون صنوب تورسه
 اول وقتن اوی ايچننه راحت عمر سوروب بيک جاقسى بولادر .

(پيغمبرلر)

الله تعالی حضرتلری آدم بالالرينه جاقسى وجمان استيردی بلدروب
 دنياده راحت تورولری اوچون پيغمبرلر جه برگين . اگرده الله تعالی

پیغمبرلر جبهرمسه ایدی آدم بالالاری دنیا دولتینه ده آخرت دولتینه ده جینالماس ایدیلر . چونکه بیک کوب کسلیلر هر وقتده اوز راحتلرنگنه تلیب وباسقه کسی لبردک راحت وبختسز بولوارن اولاماس ایدیلر . اوزمز راحت بولامز دیوب هیچ آیاماینشه باسقه لرغه جاوزدفدار قیلار ایدی . راحت وبختسز کسلیلر بیک کوب بولور ایدی .

ایمدی الله تعالی حضرتلری قولدارینه اوز آرالرندن بر نیچه سینه جبرائیل علیه السلام آرقلی پیغمبرلک جبیردی . هم اول پیغمبرلرگه دین و شریعت حکمدیرن اویرینوگه بویوردی . پیغمبر دیمک : الله تعالی نك قولدارینه جبیرگین ایلچیمی دیمکدر . الله تعالی حضرتلری پیغمبرگه جبیرگین حکملرگه (دین و شریعت) دیوب آینادی پیغمبرلردک آیتقان سوزدیرن تکداب ایمان کیلترگین کسلیلرگه (مؤمن و مسلمان) دیوب آینادی . اول پیغمبرلر گناه قیلماسلر . هیچ بر وقت اوتروک جالغان سویله مسلر .

الله تعالی نك قوسقان و طیغان استیرنندن طیوب اوزینك امت ارینه اویریتیلریر . پیغمبرلرنك اولی آدم علیه السلام . ایلک آخرغی بزك پیغمبرمز آخر زمان پیغمبری محمد علیه السلام . آدم علیه السلامن بیرلی . بیک کوب پیغمبر کیلمشدر . بولردک مسابن الله تعالی اوزینگنه بله در . بو پیغمبرلردی بز بیک کوکل قویوب جاقسی کوروگه کیریکدر . چونکه آلاز بزگه الله تعالی گه عبادت قلودک جولدارن اویریتوب اوجماغنه کوروگه وتموغدن قوتولوومزغه سبچی لردر .

(اوی اچدیری)

بول دنیا ده امر اینیر وترکنک قیلار اوچون آدم بالالاری جالغز اس قیلماق بین بورچدیلر . ابر کسلیلر بولسون خاتون قزدار بولسون اوزدیرینك آلچه اس استیمیک کیریکدر .

الله تعالی حضرتلری آدم بالالارن اس استیب وکسب قیلوب ، عبادت

قیلو اوچون یاراتقاندیر . كوچك (قَوْت) بولوب اس استیمی تیک جاتوب اچمیک بزرگ دینمزده و شریعتمزده و آقلمزده درست ایمسدر . چونکه اس (کسب) فرضدر . صول سبیدن کسی ایرتک اولیتون کسیچه عمل قیلماق یعنی قولچلیق عبادت قیلماق کیریکنر . جوز جل عمر ایتوب توراتون کسیچه (کسب) قیلماق کیریکنر . دنیاده اسسز کمی هیچ بولماس بولسهده آورو (خسته) یا ایسه جراحندی بولور، بو کسیلیردی قاراق و آلردی تربیه قیلماق همه مزگه بورچدر .

بولردن باسقه کسیلیر . اوزدیرینه کیریکنی استیرن استیرلیر . دالاداغی و قوراداغی استیردی ایر کسیلیر اسدیر .

اوی اچینگی بولغان استیرخاتون قزدار استیریدر . دالاده بولغان جو موصاردی یعنی چوب بچان چابو اوطون کیسو سیاقتی جو موصار مثلا ایگن ایکسه قالای ایگوگه کیریك باسقه خلقدار قالای ایگیدی ایکن صولردی بلمک ، هم بازار لرغه بارغان وقتدارنده مالدی قالایچه صاتباق قاندای نرسه لر اوی ایچدیرنه کیریك . همه سین اربت دیب بلو هم اوزنونه کیلنرو کیریکنر .

جانه اوصو سیاقتی اوی ایچنک بولغان جو موصاردیده بلمیک کیریکنر . بو جو موصاردی خاتون قزدار ، جاکی جاننداهی قوئس اویداک خفمتیکیر خاتونداری آص بسرو، مال صاوو، اوی ایچدیرنده بولغان قزان اوچاق الاناصین استیر، ایندی کیسته توگو و باسقه اویولر کیلیرنگو و باسقه هر توری هنرلر استیمیک دیری بول قزدارغه بیک کیریکنی نرسه لدر ، بوندای استیر خاتون قزدار اوچون بر بیک صور هنردر . بوندای استیردی جاقسی بلگین جاقسی اویرینگین قزدار هر وقتنده بختلی و هنرلی بولور . خصوصا بوندای هنر استیرن استیوگه اویریتوچی جاقسلی بولدی کور-یتوچی هر توری فایده لر بیروچی آنالری بولادی . صونک اوچون قزبالاردی هر اسکه اویریتو کیریك . بعض قزاقداک اوزدیری بای بولادی . قزدار

ھېچ نرسەگە مھتاج بولمايدى صول سېبىدىن ھېچ نرسە، اوبىرىنىمى قالدوچىدى بولادى
اولايچە بولو جارامايدى ھرھنر اوبىرىنو كىرىك.

(جاقسى جولداس)

جاقسى جولداس . ھروقند، جاقسى كسىلېرمىن جوروب سويليسون ،
اوطرسوب آراسباق كىرىك در . جمان منىزدى خلقسز ادبىز كسىلېردن
صاقتانوب اولارمىن بىرگە جورمىسكە . اولارمىن اوطرسطاس بولماسقە كىرىكدر .
چونكە آدم بالاسى ھروقند اوتورسقان . كورسكىن سويليسكىن كسىنك
خلقى ومنىزدىرىن ائر آلوب قالادى جوروب سونوگمىن خلقلانوب قالادى .
صول طبيعتدىن آلماق احتمالى باردىر .

اگرده سوندای جمان كسىلېرمىن سويلسە، بىرگە جورسە بارابارا اوزىدى
سوندای صول كسى سياقتى بولوب جمان منىزدى بولوندى ھېچ شىك جوقدر .
ايمدى ادبىدى بالالار ھروقند، جاقسى وادبلى بالالرمىن جورىرلىر .
بىرگە اوطرسار، سويليسىر . ھوركم جاننىك جاقسى واخلاقلى بولوغە طرسار .
ناچار استىردى استىمىس اوزدىرىنك جولداسدارى بىر جمان ادبىزىك
قىلسە اول بالانى جاقسلىقغە كوندىروب آقل آيتار . ادبىزىك دك جمان
ناچار ايكىنون بىلدىروب توزو جول كورسىنوب اونداى جمان اسدىن
جمان فعلدىن قايتووين اوتنىر ، الله تعالى ھرقابوگىزغە توورلق بىرلن عمر
ايتوگە جازسون .

(كىتابدار)

الله تعالى حضرتلى اوزىنك پىغمبرلر ىنە جبرائىل عليه السلام آرقلى
كىتابدار جىبرىگىن . اول كىتابداردە دىن وشرىعت حكمدىرى دعا وعبادت
رىوشدىرى، فورملرى جازلفاندر .

اول كىتابدارك كىبى برىوى اولكىن كىتابدار : قاي برىولېرى
قاغز ، بولو كى كىلگىن، زدر اولكىن دىرى تورات، زبور ، انجىل،

قران اسملى كىتابلردر . بو كىتابلردن تورات آططى سى موسى عليه السلامغه
كىلگىن . زبور آططى سى داود عليه السلام غه ، انجيل آططى سى
عيسى عليه السلام غه كىلمشدر .

قران بىزگ پيغمبرمى محمد عليه السلام غه كىلگىن . قايسى پيغمبر
لردىك اوز دىرينه خاص كىتابلر بولغاندر . اول پيغمبرلر اوز دىرينه
كىتاب كىلمىسیده اوز دىرىدن بورن كىلگىن پيغمبرلردىك شريعتى مين دىنگه
وايمانغه اونده مشلردر .

الله تعالى دن كىتاب كىلگىن پيغمبرلرگه رسول دىب آيتورلر . الله تعالى
دن كىتاب كىلمىسېنچه اوز دىرىدن بورن كىلگىن پيغمبر لردىك دىن
وشريعتنه اوندىگىن دىرگه نې دىيوب آيتورلر بىزگ پيغمبر مزگه كىلگىن
قران شريف وباسقه پيغمبر لرگه كىلگىن كىتابلردىك ، قايسى برحكم دىرن
اوزگه رتمشدر . قران شريف جبرائيل عليه السلام آرقلى محمد عليه السلام
غه رمضان شريفدىك دورتنچى كىونندن اينه باستاب جىيرمه اوچونچى
جلمتتام اينوب بولمىدى بوقران شريفدى بىك قدر لىرگه كىرىك هر وقتنه
طهارت بين اوصطاوغه وبىك ضر حرمت قىلارغه واوقوغانده طهارت
بين اوقومتى كىرىك در .

(ايسين صاولق)

الله تعالى حضرتلرى آدم بالالرن جاراتوب ايسين صاو طرولارى اوچون
هوا ، آص صو ، اس ، تازالق راحت ، اويقو سياقتى نرسه لر بىرگىن ،
همه جان اييه سىنىك ساولقى آماندىغى الله تعالى دن بولسده دىن صاولق
اوچون وسلامنىك اوچون كىرىك نرسه لردن باص طارطباى هر وقتنه
سلامنىك كىرىك استىر قىلماق كىرىك ، سلامنىك كه زبان كىلدرىتون
استىردى قىلوچىلىق بىك جمان استىر دن در .

صاولق آماندىق . آدم بالالرى اوچون الله تعالى نىك بىك زور بىرگىن

درجه‌سی در . هر کنگه اوز تینگ سلامت بولووینه طرسباق بیک کیریگ در . چونکه آورو کسی جارتی کسی سیاقتی در . آورو کسی وقتنک قولچیلیق قیلا آلماس ، آص صو ایچا آلماس هیچ بروقتنک کوکلو راحتک بولماس ، هر وقت آورو اقی بینت تین تارتور . اوقوو جازو سیاقتی جاقسی اُستیر اُستینی آلماس ایمدی هر زمان اوز کنگ سلامت لیکنگ دیننگ ننگ صاولغی اوچون طرسوغه کیریگ ، دین صاولغنی بنروب آورو قیلوغه سبب اوشبولردر . اُشک لُگ کیلمی تورغانده زورلانوب اُشوب ، جیو ، جیب بولغانانصوگ اوز قولن جو ماوچیلیق . پسینگین آص جیو ، تیرلیب اوطروب جیل صالحنغه چقمق هر وقت ده . کون بوی بر اورنده اوتوروب طورمق ، پاک وطهارت دی بولماینچه جورمیک . جمعه سینه بر مرتبه پاک تازه صومین غسل یغنی صوغه توسوب جوونوب یا که مونچه غه باروب تور میوچیلک ، هر وقت تازه جورمی ، جو ماسنده بر مرتبه کویلیک دامبال دی آوصطرب کییمی ، جاطا طوغون آص صو اشه طوغون جیرلیردک پاک تازه بولماوچیلغی اوصولردک باریده آدم بالالاری اوچون بیک زیاندی ضررلی اُسدر .

(کعبهء معظمه)

الله تعالی حضرتلری آدم علیه السلام دی جو ماحدن چغارغانصوگ ، حضرت آدم علیه السلام اوزی اوچون بر عبادت قولچیلیق قیلاتون اوی صالب عبادت قیلوغه الله تعالی دن صور اغان ایدی .

الله تعالی صور اغانن قبول قیلب مکة مکرمه ده جبرائیل علیه السلام دک آیتوی بوینچه وفرشته لردک . اجتهادلری من کعبه الله فی صالدی . حضرت آدم علیه السلامغه اوتورر اوچون هجراسود دیگین مهاک طاصدی جبرائیل فرشته جنتدن دنیاغه آکیلدی . اول مبارک طاص ماضرده باردر . کعبه الله ننگ دیوارینه یعنی بورینه سینه قوصوب صالحاندر اوصوکونک : ماضرده حاجکه بارغان

كسيلير اول مبارك طاصدى زيارت قىلوب هم اوبوب سويوب مباركله نورلر .
بومبارك اوى تمام بولغانصوڭ آدم عليه السلام مين حضرت حواغه
جبرائيل عليه السلام حج عملدارين اويريتوب هر ايكيى حج عملدارن
قىلدى لر . نوح عليه السلام توفانندن سوڭ ابراهيم عليه السلام گه چه كعبه
اللهنڭ قزل توبيسيگنه قالغان ايدى .

موندين دورت مڭ جل بورون ابراهيم عليه السلام غه الله تعالى مکه گه
باروب زهزم قودوغى جاننداغى ، صول قزل توبه اورنونه يعنى آدم
عليه السلام سالغان اولگى كعبه الله اورنينه عبادت خانه سالارغا قوصوب
وهرجل مکه گه باروب صول عبادت خانه گه يعنى صول سالنغان اويگه
باروب (طواف) حج قىلوغسه قوصدى . صوندىن صونڭ اوغلى اسماعيل
عليه السلام مين طاصدى جاڭدان كعبه الله نى سالدىلر كعبه الله بتكين سوڭ ،
جبرائيل فرشته حج عملدارن بلروروب وبارچه مؤمن بولغان كسيلير گه
بلرورگه قوصدى ، ابراهيم عليه السلام هرجله حج وقتنده مؤمن مسلمان
بولغان كسيلير مين حج قىلور ايدى لر . ايدى حاضردهده مؤمن و مسلمان
بولغان باى كسيلير ابراهيم عليه السلام سالغاندىن بيرى تورا توغون
وهر وقتنده بيك هيبت ايتىرلرولوب توزينلگين كعبه الله نى حج قىلورلر .
حاضرده كعبه اللهنڭ جيتى منارهسى واون طوقز قاپقاسى جيبيرمه آرشن
يعنى جيبيرمه كيز چاماسنده بيبىكلىگى بار . اون آلتى كيز بويى اون بيس
آرشون اينى باردر .

(خلفهسن جاقسى كوره طوغون بالا)

حسن . بيك جاقسى اديبى و آقلى اوتدى مکتبده گى جورگين
بالاردڭ قاورى ايدى . بر كوننى جالقاوانوب سيقدارن جاقسى
اوقوماغاندىغىن بلمىي خلفه نڭ آلدنه بارغانده اوقويا المادى .
صونصون حلقهسى اورصوب اوردى برار جزالر قىلدى ، حسن صونده

اوز جزام اوز مدن ديب بيلوب، ملا و خلفه سينه بر آوز سوز آي طبای قارصبای تيك اوطوردی . اوزی صول جزاغه لایق ایکینون بلدی حسن ننگ بول استیرن کوروب خلفه سی بیک جاراتدی ، وهم باسقه کسیلیرگه ده ماقتايدر ایدی، بر برسبب بین خلفه سننن جزا آغان کوندیرده: خلفه نی بیک جمان ديب آیتقان کسیلیرده بولادر. اگر بولاچه آیتقان کسی بولسه حسن بیک جاقسی جواب بیریدی ، جوقدی سویلیسیز دیر . خلفه هر کمننگ جزاسینه قارای بیریدی . منیم ملام هیچ بروقنده ناچارلق قیلمایدی جاقسی منیزدی و آقلسز ایمیس دییدی (ایکین، چونکه قیلغان جمان و ادبسر دک دیردی هر وقتده قیلنر ماسقه طرسادر ، بز دیردی هر وقت جاقسلفه دیمدیب توزو جولغه سالادر . اوز فایده مزغه طرسقانن بز دیر بلییک . اگرده جمان منیز کورسینکین صوگ بزدی اول اورماغانده کم اورادی ، کم توزو جولغه سالادی، اوقوماغان نادان خلقدار بز دیردی توزو جولغه سالماق بلای تورسون بر ایکی بالا کورنسه یا که قاسدارنده طوروب سویلیسیبی حاضر توبیلسمر وگه بوقطاسدروغسه آز طورادی، اول بز دیر توکل: باسقه بر ایکی ملا بر جیرگه جیولساده صونی حاضر مسقچه بر برن طلاصدر ب بیت دیرن طرناطوغه حاضر تورادی . هم اوصولاچه أستیلیر . ایندی بز دیر دک جاگغز سویینگینمز جاقسلف کوتوچیمز خلفه مزدر ایندی اول خلفه آیتقانونه کونبیبی اورغانونه چدامای قارسلاسدوق سوگوسدک صونده قاید بارامز؛ فی برکه طبامز .

اگرده اویلاساق بیک کوب وقتنده ده بز دیر جزاغه لایق بز . هم لایق اسدیرمز کوب بولسه ده کوبن عفو قیلوب کیچب جییریدی ، صوننگ او چونک بز دیر خلفه لرمزدی بیک جاراتوغه کیریکدر . هم بیک جاراتوب کوب خیر دعالر قیلماق کیریکدر . ديب بلیم هم قیلان ، ایددی ای بالالر: سز دیرده حسن سیاقتی بولکنز ادبدی و آقلدی بولوغه

طرسکز. جمان اسدیر قیلماکیز. جا قسلقه او کوی منیزدی بولوغه او بیرینگز.
هم بیک جاقس و ماقتاولی بولوغه طرسکز. هر زمان الله دن بزدی ملا
عالم قیلدیب صوراکیز.

(بولدی)

قزائده مطبوعه كورميه ده باصاوب مفازينلر نده ساتلمقنده
اولان هر كنده كورك كتابلر

- (۱) ملك بىر حديث ترجمهسى - قزان تىلنە زمانغە موافق شرحلر بىلە .
- (۲) هفتيك تفسيري
- (۳) قرآن تفسيري - قزان تىلنە (شيخ الاسلام الحنبلي)
- (۴) شريعة الاسلام ترجمهسى
- (۵) شريعت هم زمان ، (۶) اسلام عبادتلىرى ، (۷) فقه اكبر ترجمهسى
- (۸) تصريف الكلمات العربيه - عرب تىلنەك حرفى يا تا تىلنەك
۴۶ قاعده اوزره ، عربى جملەلر بىلە بار . . .
- (۹) مصادر عربيه - ايكى تىلنەك آرتق عربى مصدرلر ، معاللىرى ابلە
- (۱۰) اوتكان زمان - تاريخ عمومى طبعىمىنە ئىزلىنىك شىروغ ابدىلەك
- (۱۱) جورجو (۱۱ نىچى ۲ نىچى يىزى) ، حضرت ماروز تىلنە بولسون
- (۱۲) بسنان العارفين ترجمهسى ، (۱۳) توغرىلغى (۱۴) مىكولك كاليندار
- (۱۵) انيس الجليس ترجمهسى (۱۷) اسلامك كند بولغان پاكلىكلر
- (۱۶) خرائق ابدان (۱۷) اعتقاد - اعتقاد . . .

- (۱) قزائىك جاقسى اولاندىرى بو كىتابك هر تولى عبرتلى
اولاندىر جازلىدى .
- (۲) طهارت قالاى آلوك كىرەك . بو كىتابك تىن ، كىيوم پاكلا .
مولارنى پاكلا . غائون قزدارنىك پاكلىكلرى جازلىدى .
- (۳) احوال قيامت ، قيامتندە آدمىرنىك باسنلر بىلە كىلامك
استارى جازلىدى .
- (۴) آبل كىناى ، قزاق بالالارى اوچون ، بو كىتابك كوپ تولى
حاقسىلق لارنى جازلىدى ، سىلماندارنىك بالالار بىلە بلونىوس
بولغان حكمدىرى جازلىدى .
- (۵) بو كىتابك ابراهيم ايساندىك تولى كورمىنلرى جازلىدى .